

Transparantie onder gemeenten

Een analyse aan de hand van openbaarheid van gemeentelijke subsidieregisters

Masterthesis Timo Vosse-Giele

Studentnummer: 3267717

Scriptiebegeleider: Vincenz Frey

Master Actuele sociale vraagstukken

Faculteit Sociale Wetenschappen

Universiteit Utrecht

27 juni 2016

Abstract

This research looks at degrees of transparency amongst municipalities. After years of digitalization and with new laws regarding freedom of information, more quantitative research was needed specifically for the Dutch case of transparency. The research involved emailing 100 municipalities and asking them for an overview of their spent subsidies. It shows how (political) key figures can play a crucial role in making transparency something more feasible for street level agents; whilst also showing that records of subsidies can be much more universalised to truly boost transparency on a national level.

Voorwoord

Deze masterthesis is ontstaan uit een tweeledige opdracht van Open State Foundation (OSF), een organisatie die zich inzet voor digitale transparantie van overheden. Enerzijds was er behoefte aan meer onderzoek naar navolging van transparantiewetten op Nederlandse bodem, inclusief data voor dat onderzoek. Anderzijds was de website Subsidietrekker.nl, een project van OSF, toe aan een update. Deze website voorziet in een neutrale weergave van de subsidies van zo veel mogelijk Europese fondsen, ministeries, provincies en gemeenten, door van iedere afzonderlijke subsidie de verlenende instantie, de ontvanger, het subsidiebedrag en eventueel van toepassing zijnde beleidsartikelen en regelingen weer te geven in een doorzoekbare database.

De gegevens op deze website worden als open data behandeld en gepubliceerd en zijn dus voor eenieder toegankelijk om verdere analyses mee te verrichten. Dit met als doel de democratische (financiële) verantwoording van Nederlandse overheidsorganen een stap verder helpen en tegelijkertijd zowel publiek als overheid tijd en energie te besparen bij respectievelijk het opvragen en aanleveren van informatie. Ten tijde van het onderzoek was het jaar 2015 net achter de rug, wat betekende dat van alle overheden een nieuwe jaargang aan gegevens achterhaald en verwerkt diende te worden. Ook bleken van de meeste geselecteerde gemeenten nog geen gegevens te zijn opgehaald over de eerdere jaargangen, 2013 en 2014.

In overleg met OSF is besloten tot de volgende opdracht. Voor het project Subsidietrekker zou bij honderd gemeenten verzocht worden om de subsidiegegevens over 2013, 2014 en 2015. Ten behoeve van het onderzoek zou hierbij gemonitord worden of gemeenten de benodigde gegevens al online hadden gepubliceerd, hoe snel gemeenten reageerden op een verzoek om gegevens, of zij gegevens aanleverden en in welk bestandsformaat zij gegevens aanleverden. Dit is vervolgens verwerkt in enkele regressieanalyses, om zodoende een passende beleidsaanbeveling te kunnen doen op gebied van transparantie in het algemeen en openbaarheid van subsidieregisters in het bijzonder.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Stand van zaken ten aanzien van transparantie in Nederland	6
2.1 <i>Juridische context en definities</i>	6
2.2 <i>Literatuur & hypothesen</i>	9
3. Onderzoek Subsidietrekker	12
3.1 <i>Dataverzameling</i>	12
3.2 <i>Operationalisering</i>	13
3.3 <i>Analytische methode</i>	16
4. Resultaten	17
4.1 <i>Regressieresultaten</i>	17
4.2 <i>Overige resultaten</i>	19
4. Conclusie en aanbevelingen	22
Dankwoord	24
Literatuurlijst	25
Bijlagen	27
- Mailformat 1	
- Mailformat 2	
- Mailformat 3	
- SPSS-syntax-code	

1. Inleiding

Essentieel in een democratie is dat het electoraat een redelijke kans krijgt om te weten te komen waar het voor kiest. Informatie over politieke standpunten en daaruit voortvloeiende beleidsvoering, zou de kiezer moeten helpen een weloverwogen keuze te maken. Openbaring van gegevens kan echter ook worden gezien als een blijk van vertrouwen en een manier om de banden met de participerende burger aan te halen. Voormalig Nationaal Ombudsman Alex Brenninkmeijer in een opiniestuk in Trouw (2013): “Zonder transparantie is er geen vertrouwen. Transparantie is onontbeerlijk voor betrokkenheid van burgers bij de samenleving.”

In deze thesis staat de volgende hoofdvraag centraal: *Welke factoren bepalen hoe goed een Nederlandse gemeente zich aan de wet houdt op het gebied van transparantie?* Na uiteenzetting van de juridische context en het theoretisch kader, zal deze vraag benaderd worden door middel van een onderzoek waarbij bij honderd gemeenten de subsidieregisters worden opgevraagd.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (hierna: WRR) concludeerde in 2011 dat er met name onder gemeenten sprake is van “onvermogen” om mee te gaan in digitale vernieuwingen, terwijl juist deze vernieuwingen de overheid de mogelijkheid geven tot transparantie. Veel gemeenten zouden de benodigde expertise en financiële capaciteit ontberen voor het opzetten van complexe systemen die zowel intern als klantgericht kunnen worden gebruikt. Door de snelle digitale veranderingen mist op het gebied van transparantie nog een gedegen wetenschappelijk onderzoek, dat naleving (*compliance*) door kleinere overheden specifiek op het gebied van digitale transparantie onder de loep neemt. Uit eerder *compliance*-onderzoek is gebleken dat de complexiteit van een beslissing een negatieve invloed kan hebben op de wijze waarop die beslissing uiteindelijk nageleefd en uitgevoerd wordt (Oosterwaal, 2011). Transparantiewetten eisen vaak inherent een moderne ICT-infrastructuur, een teken dat zij tot de complexere beslissingen zouden behoren. In het zelfde onderzoek bleek dat een uitvoerder die zich kan vinden in de intentie achter de beslissing, eveneens een rol van betekenis kan spelen. ‘Transparantie’ is een abstract begrip; het zou van fundamenteel-wetenschappelijke waarde zijn om te weten te komen of uitvoerders zich ook hierachter kunnen scharen.

Transparantie is een belangrijk thema voor alle overheden, niet alleen gemeenten. Toch wordt in dit onderzoek gekozen voor een casus waarbij gemeenten centraal staan. Naast het in voorgaande alinea genoemde probleem waar gemeenten tegenop lijken te lopen, spelen meerdere andere overwegingen hierbij een rol. Allereerst vormen gemeenten een goed voorbeeld van gevestigde bureaucratische structuur; ze bestaan vaak al zeer lang in overwegend dezelfde vorm. Daarnaast staan gemeenten als ‘lokale overheid’ het dichtst bij de burger. Zeker na de recente decentralisaties in de zorg (Rijksoverheid, 2016), betekent dit dat juist dáár voor de burger relevante data te vinden zijn (Siegele, 2013). Tot slot is ook de in de eerste alinea genoemde burgerlijke betrokkenheid als overweging meegenomen: gemeentelijk beleid is al lang niet populair (denk aan de steeds lagere opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen; ANP, 2014); het betrekken van de burger in het

beleidsproces door de publicatie van open data kan hier verandering in brengen en is dus een beleidsthema dat onderzoek verdient.

In sectie 3 en 4 wordt de digitale transparantie van gemeenten gemeten, door bij ieder van hen de zelfde specifieke gegevens op te vragen en na te gaan hoe snel en in hoeverre zij die gegevens weten aan te leveren. In dit onderzoek is gekozen voor het opvragen van subsidieverleningsoverzichten - ook wel subsidieregisters of subsidiestaten genoemd. Heel veel soorten gegevens zouden zich echter kunnen lenen voor dit type onderzoek. Nu voor het inhoudelijke thema 'subsidieverlening door gemeenten' is gekozen (zie Voorwoord), zal van de gelegenheid gebruik worden gemaakt om ook specifiek op dat onderwerp enkele aanbevelingen te doen.

Zaak is om inzicht te verkrijgen in enerzijds de schaal en anderzijds de aanleidingen voor gemeentelijke problemen met digitale transparantie. Het doel is om een aanbeveling te doen aan de Nederlandse overheid, waaruit naar voren komt welk type gemeenten de grootste moeite heeft met het voldoen aan transparantie-eisen en op welke manier er dus eventueel investeringen benodigd zijn. Zodoende wordt aan de hand van deze casus omtrent subsidieverstrekking de bredere, hierboven genoemde hoofdvraag behandeld.

Deze vraag zal in stappen beantwoord worden door middel van kwantitatief onderzoek. De dataverzameling geschiedt aan de hand van reacties van gemeenten - of het uitblijven daarvan - op verzoeken om registers. De rode draad zal steeds worden gevormd door de zoektocht naar predictoren voor gemeentelijke transparantie en de toetsing van hun geldigheid.

2. Stand van zaken ten aanzien van transparantie in Nederland

In deze sectie wordt in de eerste paragraaf een beschouwing gedaan van de (juridische) context. Dit is nodig, omdat deze tot stand is gekomen door een ingewikkelde combinatie van wetten en jurisprudentie. Tevens vormt deze context een achtergrond waartegen de informatieverzoeken uit het onderzoek dienen te worden gezien. In de tweede paragraaf wordt vervolgens aan de hand van theorie een aantal hypothesen geformuleerd om tot de in de hoofdvraag genoemde “bepalende factoren” te komen.

2.1 Juridische context en definities

Gemeentelijke openbaarheid

Openbaarheid van gegevens in brede zin is een algemeen rechtsbeginsel en vastgelegd in artikel 110 van de Grondwet. Zie ook de uitleg die het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (KING), een initiatief van de Vereniging Nederlandse Gemeenten, hieraan geeft (KING, 2016). Principieel lijkt daarom het motto ‘informatie is openbaar, tenzij...’ (en niet: ‘informatie is geheim, tenzij...’) vanzelfsprekend. In de praktijk is er echter nog enige wettelijke aanvulling benodigd geweest, ten behoeve van de uitvoering van die openbaarheid. Hieronder wordt daarvan een overzicht gegeven.

In het kader van openbaarheid zijn er grofweg drie soorten gemeentelijke gegevens: informatie die de gemeente verplicht is te publiceren, informatie die achtergehouden mag worden en informatie die gemeenten op verzoek moeten kunnen aanleveren. De eerste categorie is in Nederland meteen de kleinste: ingevolge artikel 60 van de Gemeentewet zijn gemeenten enkel verplicht tot publicatie van hun besluitenlijsten. Het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad mogen delen hiervan nog achterhouden, als openbaring ervan bijvoorbeeld een gevaar zou kunnen vormen voor de Staat of privacy van één of meerdere personen in het geding is. Een uitputtende lijst van gronden voor geheimhouding staat in artikel 10 van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob); eventuele andere redenen voor geheimhouding zullen dus niet ingezet kunnen worden.

Het staat burgers vrij om bij een gemeente een informatieverzoek te doen en zich daarbij te beroepen op de Wob. In de volksmond staan dit soort verzoeken dan ook wel bekend als ‘Wob-verzoek’. Informatie die niet al door de gemeente gepubliceerd is, maar wel in diens bezit verkeert, kan zo alsnog opgevraagd worden via een wettelijk beschermde route. Wil een gemeente niet aan een dergelijk verzoek voldoen, dan zal deze dat ook weer moeten onderbouwen met behulp van de weigeringsgronden uit artikel 10 van de Wob. Een belangrijke noot hierbij: niet alle weigeringsgronden zijn absoluut, dus te beantwoorden met een simpel ‘ja’ of ‘nee’. Een relatieve grond kan zijn dat verstrekking van de gevraagde informatie zou leiden tot “schending van het belang van inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen” (artikel 10 lid 2 aanhef en onder d Wob). Hierbij dient uitdrukkelijk een afweging gemaakt te worden tussen enerzijds de schending van het belang en anderzijds het belang van informatieverstrekking, dat onder meer expliciet neergelegd is in artikel 2 Wob. Hierin staan ook enkele belangrijke eisen aan de inhoud van de te verstrekken

informatie, namelijk dat deze “actueel, nauwkeurig en vergelijkbaar is.” De reactietermijn die hierbij geldt voor de gemeente, is vier weken (artikel 6 lid 1 Wob). Deze kan eenmalig en schriftelijk onderbouwd verlengd worden - ‘verdaging’ - met nog eens vier weken (artikel 6 lid 2 Wob).

Resumerend kan dus gesteld worden dat de plicht tot *actieve* openbaarheid (het uit eigen beweging publiceren van gegevens) voor gemeenten niet breed geïmplementeerd is, maar dat gemeenten in beginsel wél verplicht zijn tot het aanleveren van informatie, indien daarom verzocht wordt. Deze verhouding tussen actieve en passieve openbaarheid zal naar verwachting nog veranderen in de komende jaren, daar op 19 april 2016 door de Tweede Kamer is ingestemd met de Wet open overheid (Woo), een beoogd opvolger van de Wob. Mocht deze wet er in de huidige vorm komen, dan komt er een gemeentelijke plicht om een informatieregister op te zetten, waarin alle documenten komen te staan die reeds geschikt zijn voor openbaarheid. Tevens dient eventuele geheimhouding *per passage* toegelicht te worden (Zandstra & Leijten, 2016). Aanvankelijk zou er ook sprake zijn van een informatiecommissaris, die toe zou zien op de oprichting van een centraal register voor open data, waarin publieke informatie eenduidig gepubliceerd zou kunnen worden. Deze is echter gedurende onderhandelingen vooralsnog geschrapt (Boonstra, 2012). Aangezien implementatie van de Woo nog niet vast staat en veranderingen tot nog toe geen grote omslag in het denken lijken te gaan behelzen (afgezien dus van een flinke verschuiving van passieve naar actieve openbaarheid), zal de Woo verder met enige voorzichtigheid benaderd worden in deze thesis, maar juist wel worden meegenomen in de aanbevelingen.

De Wet hergebruik van overheidsinformatie

Een wet die naast de Wob en de Gemeentewet aandacht verdient, is de Wet hergebruik van overheidsinformatie (Who). Deze wet is betrekkelijk jong (geldend per 18 juli 2015) en artikel 5 hieruit stelt dat gevraagde gegevens verstrekt moeten worden “zoals de informatie bij de met een publieke taak belaste instelling aanwezig is en voor zover mogelijk langs elektronische weg, in een open en machinaal leesbaar formaat” (artikel 5 lid 1 Who). Het eerste deel houdt in dat een orgaan geen moeite zal hoeven doen om volledig nieuwe documenten op te stellen, enkel om de aanvrager tevreden te stellen. Aan de andere kant vloeit hier ook een eis uit voort: documenten mogen niet nog even snel door de behandelend ambtenaar aangepast worden of omgezet in een ander bestandsformaat, tussen aanmaak en informatieverzoek.

Het tweede deel van de zin speelt hierop in: het vereiste open en machinaal leesbaar formaat betreft een bestandsformaat waar geautomatiseerd, dus door software, gegevens uit kunnen worden gelezen, zonder dat onderweg ‘vertaalfouten’ worden gemaakt. Welk bestandsformaat dit is, is aan interpretatie onderhevig en kan per type informatie verschillen. Zo kan een toegankelijk gemaakt PDF-bestand goed voldoen voor aanlevering van informatie bestaande uit tekst. Gaat het echter om cijfermatige data, dan is PDF een zeer foutgevoelig bestandstype en verschuift de eis van machineleesbaarheid naar formaten als CSV, XML of XLS(X) (Paapst, 2016; zie ook Open Data Handbook,

2016). In onderhavig onderzoek betreft het belangrijkste deel van de opgevraagde informatie de subsidiebedragen die gemeenten hebben uitgekeerd; kwantitatieve informatie dus. Een PDF-bestand zal vanaf hier dan ook niet als machine-leesbaar aangeleverde informatie worden gerekend. Overigens zullen in veel gevallen de twee hier besproken eisen elkaar aanvullen, zo lijkt het achterliggende idee: een ambtenaar zal geen gegevens kunnen bijhouden in een PDF-bestand, en heeft daardoor in veel gevallen al een - machine-leesbaar - Excel-bestand voor eigen gebruik, dat zo opgestuurd zou kunnen worden.

Link tussen herbruikbaarheid en open data

Onderhavig onderzoek behelst specifiek de verschaffing van *digitale* gegevens door overheden. De term *open data* speelt hierin een grote rol; de volgende definitie wordt hiervoor gehanteerd. Wanneer over open data gesproken wordt, gaat het in dit paper om data:

1. die openbaar zijn;
2. waar geen auteursrecht of andere rechten van derden op rusten;
3. die bekostigd zijn uit publieke middelen en beschikbaar gesteld voor de uitvoering van die taak;
4. die bij voorkeur voldoen aan ‘open standaarden’ (geen barrières voor het gebruik door ICT-gebruikers of door ICT-aanbieders).

Hierin wordt de reeds eerder binnen Open State Foundation gehanteerde definitie gevolgd, welke weer in lijn is met de definitie die de overheid hieraan geeft (Zie Open State Foundation, 2016; R. Plasterk, 2015). Merk op dat de eerste drie punten goed overeenkomen met de publieke informatie waarop gedoeld wordt in de Wob, terwijl het vierde punt grote raakvlakken vertoont met de eis van machine-leesbaarheid uit de Who.

Wel of geen Wob-verzoek?

De Wob is door de jaren heen aangevuld met een groot aantal rechterlijke uitspraken. Voor het onderzoek dient het geen belang al deze jurisprudentie te behandelen, maar de definitie van een Wob-verzoek wel degelijk belangrijk: wanneer immers valt het ingediende informatieverzoek binnen de wettelijke kaders, en kan dus gebruik gemaakt worden van de rechten uit de hierboven behandelde wetten? Uit met name één uitspraak van de Raad van State komen drie structurele vormvereisten van een Wob-verzoek naar voren (ABRvS, 2014; zie ook Van der Sluis, 2014):

1. Er wordt verzocht om (nog) *niet-openbare informatie*.
2. Er wordt een *expliciet beroep op de Wob* gedaan.
3. De openbaarmaking *voor een ieder* wordt beoogd.

Alle drie deze punten moeten zichtbaar voorbij komen in één en het zelfde informatieverzoek, om het met juridische grond een Wob-verzoek te noemen. Dit heeft enkele, wellicht onverwachte consequenties. Zo zou iemand die informatie met betrekking tot zijn persoon opvraagt, wel eens af

kunnen zien van de eigenschap bij punt 3 en wellicht dus geen Wob-verzoek willen doen. Daarnaast: hoe noemen we informatie die bij veel gemeenten al op de website staat, maar die op de website van de aangeschreven gemeente nog niet te vinden is? Is dat niet-openbare informatie in de zin van punt 1? Dit raakt ook aan het onderhavig onderzoek: subsidieregisters staan bij veel gemeenten online, maar bij nog meer gemeenten zijn zij nog niet zonder informatieverzoek toegankelijk.

Een ander, mogelijk nadeel van de officiële Wob-route is dat dit - bewust of onbewust - als verdragingsmiddel ingezet wordt. In een eerder uitgevoerd Europees onderzoek naar transparantiewetten (*freedom of information laws, FOI laws*) hadden de ondervraagde journalisten de indruk dat de transparantiewet en alle procedures van dien pas écht ingezet werden, wanneer de overheid in kwestie de gevraagde informatie juist *niet* (of niet tijdig) prijs wilde geven. De procedures werden dan ingezet om tijd te rekken. In enkele gevallen werd dit gekoppeld aan mogelijk politiek gezichtsverlies (Camaj, 2015). Ook in Nederland zijn in het verleden geluiden van dien aard gehoord (Van Beek, 2009), maar wat misschien nog belangrijker is: de hiervóór besproken procedures worden wellicht wat lossier gehanteerd wanneer geen sprake is van een officieel Wob-verzoek, resulterend in een snellere afhandelingstijd en contact met één behandelend ambtenaar, die geen jurist behoeft te zijn. Hierom en naar aanleiding van overleg met de opdrachtgever, is besloten om in dit onderzoek een informatieverzoek te doen dat officieel niet als Wob-verzoek opgevat kan worden. De keuze is vervolgens aan de aangeschreven gemeenten om dit eventueel alsnog te doen. Hiermee wordt meteen een interessante inkijk geboden in de kennis die gemeenten hebben van definities binnen het transparantiewettenstelsel.

Resumerend zou men dus kunnen stellen dat in dit onderzoek vooral vanuit het algemene rechtsbeginsel van openbaarheid (zie het begin van deze sectie) om informatie wordt verzocht en daarop voortbordurend wordt getoetst hoe gemeenten zich verhouden tot transparantie in meer concrete zin.

2.2 Literatuur & hypothesen

In 2011 publiceerde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) zijn 86ste rapport, getiteld *iOverheid* (in het rapport zelf wordt soms ook de term *eOverheid* gehanteerd, met iets andere betekenis). In dit lijvige document wordt uitgebreid uit de doeken gedaan hoe de overheid zich gedurende digitalisering en toenemend gebruik van data een rol zou moeten aanmeten waarin de kwaliteit van bestuur, controle (veiligheid) en openbaarheid niet verloren gaat. Tevens wordt de grootste uitdaging voor gemeenten op gebied van transparantie en dienstverlening aan de burger omschreven: veel gemeenten zouden volgens de WRR slechts beschikken over een *backoffice*, waarin ambtenaren complexe gegevens bewerken en opslaan, en een *frontoffice*, waar onder meer burgers geholpen worden. Dit is heel lang een logisch systeem geweest, dat voldeed aan heersende normen. Tussen beide *offices* bestaat echter een kloof, waar zich op termijn een *midoffice* moet ontwikkelen om aan de strengere eisen omtrent transparantie te kunnen voldoen: een systeem, waaruit het

frontoffice met relatief gemak gegevens van het *backoffice* kan ophalen om deze al dan niet voorbereikt met de burger te kunnen delen. De WRR constateert dat met name de kleinere gemeenten de slagkracht missen om een omslag te bewerkstelligen naar een model inclusief *midoffice*, wat problematisch kan zijn vanuit het oogpunt van transparantie (WRR, 2011).

Uit het rapport blijkt dat bij alle gemeenten problemen kunnen voorkomen, maar dat de kans daarop groter zou moeten zijn bij de kleinste gemeenten, een gevaar waar ook in ander onderzoek op wordt gewezen (Del Sol, 2013). Tevens wordt gesteld dat gemeenten door gebrek aan centrale coördinatie “vanuit rijksniveau” gedwongen worden om steeds het wiel opnieuw uit te vinden en lokaal grote databases aan te leggen. De WRR baseert deze stelling op gesprekken met een variëteit van experts. Harde, recente cijfers zijn op het moment van publicatie echter nog niet voorhanden en dit is waar onderhavig onderzoek van toegevoegde waarde kan zijn.

Een grotere gemeente zou volgens de uitleg van de WRR beter in staat zijn het eigen systeem om te vormen naar een model inclusief *midoffice*. Hierdoor is de kans groter dat een behandelend ambtenaar de gevraagde gegevens vindt en zou de verzending naar de aanvrager hoe dan ook sneller moeten kunnen plaatsvinden. Dit leidt tot de volgende hypothese:

- H1: Hoe meer inwoners een gemeente heeft, hoe groter de kans dat deze gegevens aanlevert of gepubliceerd heeft.

Binnen de groep gemeenten die daadwerkelijk stukken aangeleverd heeft, kan vervolgens nog gekeken worden naar verschillen in snelheid. De bijbehorende hypothese:

- H2: Hoe meer inwoners een gemeente heeft, hoe sneller de aanlevering van gevraagde gegevens.

In het ideale geval staan opgevraagde bestanden echter ook al in de *juiste vorm* klaar in het *midoffice*. Zoals eerder in deze sectie aangegeven, heeft immers zeer recent (18 juli 2015) nog de wetsimplementatie plaatsgevonden van de Wet hergebruik van overheidsinformatie. Indien voorhanden, moeten gegevens nu in machine-leesbaar formaat aangeleverd worden. De volgende hypothese vloeit hieruit voort; waarbij zoals eerder aangegeven, ‘machine-leesbaar’ overwegend staat voor Excel-bestanden en niet-‘machine-leesbaar’ overwegend voor PDF-formaat:

- H3: Hoe meer inwoners een gemeente heeft, hoe groter de kans dat deze de gevraagde gegevens in het gevraagde machine-leesbare *formaat* aanlevert of al gepubliceerd heeft.

Gemeenten hebben nog betrekkelijk weinig tijd gehad zich aan de nieuwe wet aan te passen, wat ook weer in het nadeel van de kleinere gemeenten zou uitpakken: zij hadden immers nog geen *midoffice*, dat hen had kunnen helpen om zich snel aan te passen aan de nieuwe wet. Daarnaast geldt nog steeds het eerder genoemde punt van de WRR (zie citaat), dat kleinere gemeenten zich minder gemakkelijk door complexe hervormingen heen slaan dan grotere. In onderhavig onderzoek wordt dan ook aangenomen dat kleinere gemeenten meer moeite hebben met het bestandsformaat dat zij dienen aan

te houden, dan met tijdigheid van aanlevering. Vooraf wordt dus de kans het grootst geschat dat H3 zal kunnen worden bevestigd.

In de inleiding werd al kort aangestipt dat onder andere bij onderzoek van Oosterwaal (2013) naar voren kwam dat als een beslissing als *belangrijk* ervaren wordt door *street level agents*, de uitvoerders, dat dit ook een positief effect op implementatie en naleving zou hebben: “We argue that the priority employees attach to the decision intensifies the attention devoted to the implementation of decisions, which results in more compliance” (zie voor overeenkomende bevindingen Hickson et al., 2001; Mastenbroek 2003; Versluis, 2007). In dit onderzoek is geen beschikking over de persoonlijke overtuigingen van werknemers. Wel kan op een andere manier een indicatie gegeven worden hoe tastbaar de abstracte term ‘transparantie’ is, van gemeente tot gemeente. Onder politieke partijen is namelijk een vrij duidelijke tweedeling in zij die het onderwerp hoog op hun agenda staan en hier initiatief in nemen, en zij die dat niet doen. Niet alleen was de eerder besproken, mogelijke nieuwe Wet open overheid een product van de partijen GroenLinks en D’66, ook vervulden deze partijen bij de totstandkoming van de Wet hergebruik van overheidsinformatie een trekkersrol en levert een simpele google-zoekactie naar gemeentelijke moties voor oprichting van een openbaar (subsidie-)register nagenoeg alleen maar moties van deze partijen op (Open Overheid, 2015). GroenLinks en D’66 zijn daarnaast de twee landelijke politieke partijen die zich middels moties en raadsvragen in gemeenteraden expliciet distantiëren van de overtuiging van de VNG dat een uitbreiding van de openbaarheid tot een overmaat aan belasting zou leiden voor lokale overheden. Dit geldt onder meer voor de gemeenteraden van Breda, Den Bosch, Eindhoven, Helmond, Tilburg, Arnhem, Den Haag, Enschede, Groningen, Leiden, Nijmegen, Utrecht, Apeldoorn, Bloemendaal, Rotterdam, Sittard-Geleen, Westland, Zwolle, Haarlem en Waalwijk. Hoewel zij in zowel gemeenteraad als Tweede Kamer vaak steun vinden bij partijen als de SP, het CDA en de PVV, lag het initiatief steeds bij GroenLinks en D’66 zelf (Mom, 2016).

Bovenstaande kan gezien worden als parallel aan onderzoek van onder meer Del Sol (2013), die aangaf hoe kleinere gemeenten, maar ook gemeenten met een burgemeester in een meerderheidspositie slechter presteren op gebied van transparantie. Van de andere kant bekeken kan worden gesteld dat D’66 en GroenLinks vanuit landelijke ervaring gewend zijn tegenwicht te bieden aan dit soort *status-quo*-situaties.

Met het oog op bovenstaande is gekozen om het aandeel dat de partijen GroenLinks en D’66 aan zetels hebben in de verschillende gemeenteraden, mee te nemen in dit onderzoek. De idee is dat het van tijd tot tijd ter sprake brengen van het onderwerp ‘transparantie’, bijdraagt aan prioritering en aan meer tastbaarheid van deze toch vrij abstracte term bij de uitvoerders binnen die gemeente. Dit leidt tot de volgende hypothesen; waarbij aangemerkt dat ‘transparantie’ in drie Y-variabelen zal worden gemeten, vergelijkbaar met de eerste drie hypothesen (aanlevering, snelheid, bestandsformaat):

- H4: Hoe meer zetels van GroenLinks en/of D’66 in de gemeenteraad, hoe groter de transparantie van die gemeente.

3. Onderzoek Subsidietrekker: Methodologie

In deze sectie zal op de details van het onderzoek ingegaan worden. In sectie 4 worden vervolgens de uitkomsten besproken.

3.1 Dataverzameling

Aangezien de dataverzameling specifiek voor dit onderzoek is uitgevoerd, wordt in dit deel stil gestaan bij de praktische en ethische afwegingen die bij de selectie van de gemeenten en de monitoring van het contact voorbij kwamen.

Populatie

Voor dit onderzoek is geput uit een alfabetische lijst van alle Nederlandse gemeenten. Uiteindelijk is contact gezocht met de gemeenten Eijsden-Margraten tot en met Lisse. De circa honderd gemeenten die in het alfabet vóór Eijsden-Margraten komen, zijn al eens gecontacteerd door de Open State Foundation over hun subsidieregister. Deze gemeenten zijn voor dit onderzoek dus gemeden vanwege een voorgeschiedenis. De gemeenten ná Lisse worden voor dit onderzoek in reserve gehouden, om eventueel later in te zetten afhankelijk van de (digitale) bereikbaarheid van de aanvankelijk geselecteerde gemeenten. Door de gemeenten op deze manier uit een alfabetische lijst te selecteren (dus op basis van beginletter en bijvoorbeeld niet op basis van inwonertal), wordt de steekproef zo willekeurig mogelijk gehouden.

De lijst is na selectie nog aangepast, omdat de gemeente Groesbeek tussentijds van naam veranderd is en nu Berg en Dal heet. Deze laatste is nu opgenomen in de lijst als gemeente om contact mee op te nemen.

Wijze van contact

Voor de eerste mail aan alle gemeenten is gebruik gemaakt van een standaard-format. Zoals te zien is in de bijlage, zijn er drie versies van dit standaard-format opgesteld: één voor gemeenten die wel alle gegevens online hadden staan, maar niet in een machine-leesbaar formaat, één voor gemeenten die niet alle benodigde gegevens online hadden staan en één voor gemeenten van welke niets online te vinden was. Andere categorieën zijn bij deze honderd gemeenten niet gevonden.

De gehele periode waarover contact werd gemonitord behelsde 38 werkdagen. Op de 25ste werkdag is een herinnering verstuurd aan gemeenten die nog geen inhoudelijke reactie (dus eventueel wel een ontvangstbevestiging) hadden gestuurd. Koningsdag, Hemelvaart en Pinksteren zijn gedurende deze periode van 4 april tot en met 31 mei niet als werkdagen gerekend, alle overige weekdays wel.

Vooraf is zo veel mogelijk ingespeeld op mogelijke ethische kwesties die tijdens het onderzoek boven zouden kunnen komen. Het onderzoek is meteen in de eerste mail aan iedere gemeente benoemd. Een mogelijke kritische noot hierbij is dat niet benoemd wordt dat de behandelend ambtenaren in zekere zin respondenten ofwel informanten zijn in dit onderzoek. In tegenstelling tot

wat in de beroepscode voor sociologen (Nederlandse Sociologische Vereniging, 2002) wordt aangemoedigd, worden deze informanten vooraf dus niet geheel van het onderzoek en hun rol daarin op de hoogte gebracht. In dit onderzoek wordt dat om de volgende redenen gebillijkt:

- De informanten voeren welbewust werk uit dat betrekking heeft op klantcontact. Zij weten dus dat alles wat zij mailen, in potentie gepubliceerd zou kunnen worden en de verwachting is dat zij daarnaar handelen.
- Dit klantcontact is uitgevoerd voor een overheidsorgaan, dat zich er als onderdeel van een democratisch systeem van bewust zou moeten zijn dat het onder de constante controle van de rest van de maatschappij staat (in de hoedanigheid van bijvoorbeeld individuele burgers, de media, andere overheidsorganen en belangenorganisaties). Het valt te verdedigen dat een onderzoek naar transparantie ook onder die controle valt.
- In de dataset wordt geen enkele informatie opgenomen die valt onder de noemer “direct identificerende gegevens”: informatie die onmiddellijk tot één persoon te herleiden zijn. Het handelen van de informant wordt in de dataset weergegeven als handelen van diens gemeente, waarbij dus enkel de gemeentenaam gebruikt wordt.
- In de mappen van de mailaccount komen wel identificerende gegevens van informanten voor. Deze worden echter beperkt tot wat zij zelf aandragen: de naam onder een mail en eventueel andere gegevens die in de handtekening van hun mailaccount zijn opgenomen. Deze gegevens worden nergens anders gereproduceerd of verwerkt; zij worden enkel in dezelfde e-mailcommunicatie gebruikt voor bijvoorbeeld een persoonlijke aanhef in een reactie. De mailaccount blijft onder beheer van de onderzoeker.
- Op twee manieren wordt alsnog volledige openheid ten aanzien van het onderzoek betracht. Ten eerste worden alle vragen van informanten ten aanzien van de intenties achter het gemailde verzoek naar beste weten en kunnen beantwoord. Ook wordt, wanneer blijkt dat men twijfelt over toezending van het gevraagde, in tweede instantie aangeboden meer context te verschaffen. Die context is niet wettelijk verplicht bij een informatieverzoek (en daarom wordt dit in eerste instantie nagelaten), maar het wordt in het kader van het onderzoek wel wenselijk geacht deze alsnog te bieden.

3.2 Operationalisering

In het nu volgende worden achtereenvolgens de afhankelijke, onafhankelijke -en controlevariabelen toegelicht.

Afhankelijke variabelen

Zoals kort aangestipt in sectie 2.2, wordt het afhankelijke construct ‘transparantie’ geoperationaliseerd middels drie gemeten variabelen. Allereerst wordt getoetst of een gemeente überhaupt een register op de website heeft gepubliceerd of aangeleverd heeft. Dit is dan ook de eerste, dichotome variabele; Y1.

Als er sprake was van aanlevering van registers, dan wordt vervolgens gekeken naar de aanlevertijd: de tijd in werkdagen die het duurt vanaf de aanvraag tot aanlevering van de subsidieregisters; resulterend in de intervalvariabele Y2. Een nuance: extra wachttijd die ontstaan is doordat de onderzoeker niet direct reageerde op bericht vanuit een gemeente (hierna aangeduid met ‘zelfveroorzaakte levertijd’, is niet meegeteld. Tot slot is binnen de groep die registers gepubliceerd of aangeleverd heeft (Y1) een variabele opgesteld voor de machine-leesbaarheid van de subsidieregisters: de dichotome variabele Y3. Merk op dat een aangeleverd bestand alleen als subsidieregister is aangemerkt als dit bestand *tenminste* een lijst met ontvangers en subsidiebedragen bevatte.

Y1 is terug te voeren op hypothesen H1 en H4. Y2 kan worden gekoppeld aan H2 en H4. Y3 staat in verbinding met H3 en H4. De steekproefgrootte is vanzelfsprekend niet gelijk bij alle drie de variabelen: Y1 zegt iets over de gehele groep van 100 gemeenten, terwijl Y2 en Y3 daarbinnen ieder een grotendeels (maar niet geheel) overeenkomende groep beslaan. Een en ander is weergegeven in tabel 1.

De variabelen zijn getoetst aan de assumpties behorende bij de verschillende regressieanalyses (zie voor de analyses sectie 3.3 en verder). Als gevolg hiervan is Y2, de variabele ‘aanlevertijd’, logaritmisch getransformeerd. Dit om de ontstane rechtsscheve verdeling te normaliseren. De variabele die daaruit is gekomen en die geschikt is voor het uitvoeren van de beoogde regressieanalyse, is opgenomen in tabel 1. Om toch een goed inzicht te verkrijgen in het daadwerkelijk aantal werkdagen aanlevertijd van registers door gemeenten, is figuur 1 hierna toegevoegd. Op gebied van multicollineariteit en homoscedasticiteit zijn verder geen problemen geconstateerd.

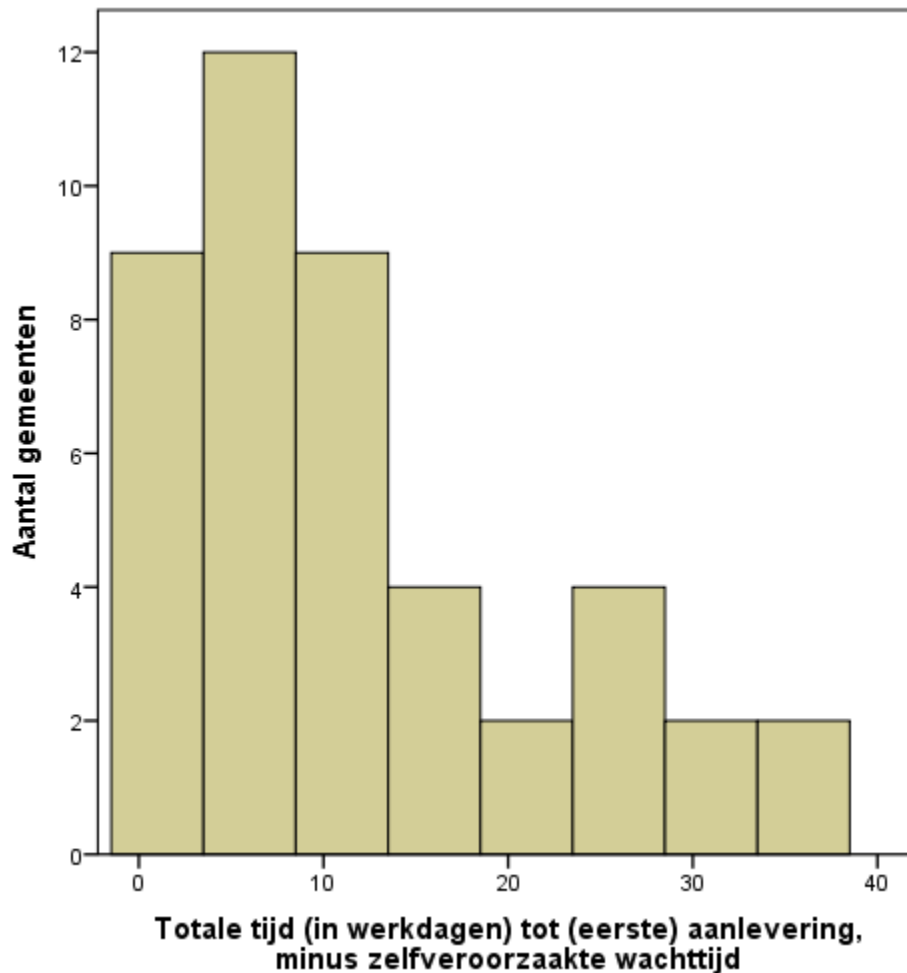
Tabel 1. *Beschrijvende statistieken voor alle afhankelijke variabelen.*

Afhankelijke variabelen	N	Gemiddelde (SD)	Min.	Max.
Y1: Gepubliceerd/aangeleverd ^{ab}	100	.53	0	1
Y2: Aanlevertijd in werkdagen ^c	44	2.05 (1.06)	0	3.61
Y3: Machine-leesbaarheid ^a	53	.72	0	1

^a Ter categorisatie van de variabelen, worden *dummy*'s weergegeven.

^b Zowel publicatie, aanlevering als beide leveren een score van 1 op.

^c Zelfveroorzaakte levertijd is niet meegerekend. De hier weergegeven Y2-variabele is *na* logaritmische transformatie; de oorspronkelijke variabele met het daadwerkelijk aantal werkdagen is te vinden in figuur 1.

Figuur 1. *Histogram met verdeling van de oorspronkelijke variabele aanlevertijd ($n = 44$, $\mu = 12,07$, $\sigma = 10,22$).*

Onafhankelijke variabelen

In de categorie predictoren zijn twee concepten geoperationaliseerd: het inwonertal van gemeenten en het relatieve aantal zetels van D'66 en GroenLinks per gemeente. Het eerste concept is als variabele opgesteld aan de hand van de meest recente volledige gegevens betreffende inwoneraantallen. Deze gegevens zijn ontleend aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (2016) en stammen uit 2015. Opgemerkt dient hierbij te worden dat de gemeente Groesbeek van 2015 op 2016 gewijzigd is in Berg en Dal. Omdat dit alleen een naamswijziging betrof, kon ook voor deze gemeente het inwonertal van 2015 achterhaald worden, door onder de oude naam Groesbeek te zoeken. Het tweede concept, het relatieve aantal zetels van D'66 en GroenLinks per gemeente, is als variabele opgesteld door in proporties (0 = 0 procent aan zetels; 1 = 100 procent aan zetels) de zetelaantallen weer te geven die zijn ontstaan uit de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 (Nederlandse Omroep Stichting, 2014).

Bij het optellen van de zetelpercentages kon het voorkomen dat ofwel GroenLinks, ofwel D'66 een lijstverbinding aan was gegaan met een andere partij. In dat geval is gekozen om het zetelpercentage van deze verbinding voor de helft mee te laten tellen. De gemeenten waarbij dit voorkwam, zijn

Heumen, Langedijk, Leeuwarden, Leusden en Lisse. In tabel 2 wordt voorgaande weergegeven in beschrijvende statistieken.

Tabel 2. *Beschrijvende statistieken voor alle onafhankelijke variabelen.*

Onafhankelijke variabelen	N	Gemiddelde (SD)	Min.	Max.
X1: Inwonertal	100	43,730.96	5,574	223,209
X2: Zetelpercentage GL-D'66^a	100	.135	0	.401

^a Bij de bepaling van de zetelpercentages is met input tot drie decimalen gewerkt. Voor een beter overzicht worden de waarden hier ook met drie decimalen gerapporteerd.

Controlevariabelen

De grootte van een gemeente is al via het inwoneraantal meegenomen als onafhankelijke variabele. Toch kan deze deels ook gezien worden als controlevariabele voor de andere predictor, betreffende het zetelpercentage van D'66 en GroenLinks: kleinere gemeenten hebben al minder zetels, maar bevatten daarnaast verhoudingsgewijs ook vaak minder zetels van de kleinere nationale partijen. Deze partijen moeten immers op grond van beperkte slagkracht, afwegen in welke streek zij de beste kans maken om daadwerkelijk verkozen te worden. In die zin kan door middel van analyse dus ook zichtbaar worden hoe door toevoeging van inwonertal als variabele, de invloed van het zetelpercentage genuanceerd wordt.

3.3 Analytische methode

De drie afhankelijke variabelen zijn elk opgenomen in een regressieanalyse. Voor Y1 en Y3 is dit een regressieanalyse, daar dit dichotome variabelen zijn. Y2 is een intervalvariabele en kon zodoende via multiële lineaire regressie worden geanalyseerd. Zoals onder 3.2 aangegeven, moest deze variabele hiervoor wel eerst logaritmisch getransformeerd worden.

In navolging van bovenstaande zullen in sectie 4 de volgende modellen en hun uitkomsten gerapporteerd worden. In model I wordt door middel van logistische regressie gekeken naar het effect van het zetelpercentage van GroenLinks en D'66 en inwonertal op de kans of de opgevraagde subsidieregisters al dan niet gepubliceerd of aangeleverd worden. In model II wordt middels lineaire regressie gekeken naar het effect van deze zelfde onafhankelijke variabelen op de aanlevertijd van gemeenten die een of meerdere registers hebben gestuurd in antwoord op het informatieverzoek. In model III wordt door middel van logistische regressie het effect gemeten dat de onafhankelijke variabelen zouden hebben op de kans dat een gepubliceerd of aangeleverd bestand machine-leesbaar is.

4. Onderzoek Subsidietrekker - Resultaten

In deze sectie worden achtereenvolgens de in 3.3 genoemde drie modellen getoetst.

4.1 Regressieresultaten

Model I

Tabel 3 geeft een samenvatting weer van de resultaten van een logistische regressie waarmee getracht wordt te voorspellen of een gemeente al dan niet subsidieregisters aanlevert of publiceert. Het model afgezet tegen een model met enkel een constante blijkt significant, wat suggereert dat de set predictoren in staat is onderscheid te maken tussen gemeenten die wel publiceren of aanleveren, en die dat niet doen ($\chi^2 = 10.706$, $p < .01$, $df = 2$). *Nagelkerke's R* van .136 impliceert dat enige terughoudendheid betracht moet worden bij voorspellingen en dit wordt bevestigd door de voorspellingspercentages: het model is in staat in 53.2 % van de gevallen het niet aanleveren/publiceren juist te voorspellen en scoort 69.8 % correct op het wél aanleveren/publiceren (62 % over het geheel). Voorts is te zien aan het Wald-criterium dat het zetelpercentage GroenLinks-D'66 een significante bijdrage leverde aan de voorspelling ($p < .05$); voor het inwonertal was dit niet het geval.

Tabel 3. *Resultaten logistische regressieanalyse voor het al dan niet publiceren en/of aanleveren van opgevraagde gegevens (n = 100).*

	B	SE	Wald	Sig.	Exp (B)
Constante	-.89	.40	5.07	.02	.41
Inwonertal	.00	.00	.516	.47	1.00
Zetelpercentage GL-D'66	6.218	2.43	6.54	.01	501.71

B: ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE: standaardafwijking van B; Sig.: significantie; Exp (B): odds ratio

Een extra test om dit model te ondersteunen, levert eveneens significante resultaten op: wanneer enkel getracht wordt te voorspellen of een gemeente al dan niet publiceert – onafhankelijk van de e-mails die bij dit onderzoek verstuurd zijn – heeft *Nagelkerke's R* een waarde van .195 en blijft de invloed van het zetelpercentage significant ($p < .01$). Omdat deze extra test niet behoort tot de oorspronkelijke onderzoeksopzet, wordt deze hier niet weergegeven; wel kan in de bijlage een overzicht van alle gedraaide analyses gevonden worden.

Model II

In tabel 4 worden de resultaten samengevat van een lineaire regressie voor de invloed van de onafhankelijke variabelen op aanlevertijd van subsidieregisters. De variabelen zijn getraptd ingebracht en zijn daarbij steeds van insignificante invloed gebleken. Voor elk geldt: $p > .10$.

Tabel 4. Resultaten lineaire regressieanalyse voor de aanlevertijd van gemeentelijke subsidieregisters ($n = 44$).

	Model II.1		Model II.2		Model II.3	
	Coëfficiënt	T-waarde	Coëfficiënt	T-waarde	Coëfficiënt	T-waarde
Constante	2.07***	6.51	1.91***	8.09	2.03***	6.28
Zetelpercentage GL-D'66	-.14+	-.08			-.110+	-.54
Inwonertal			2.76E-6+	.82	3.77E-6+	.97

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$; + $p > .10$.

Model III

Tabel 5 geeft een samenvatting weer van de resultaten van een logistische regressie waarmee getracht wordt te voorspellen of de bestanden waarin de subsidiegegevens aangeleverd worden, ook machine-leesbaar zijn. Het model afgezet tegen een model met enkel een constante blijkt significant, wat suggereert dat de set predictoren in staat is onderscheid te maken tussen gemeenten die wel publiceren of aanleveren, en die dat niet doen ($\chi^2 = 11.568$, $p < .01$, $df = 2$). Nagelkerke's R van .282 impliceert dat enige terughoudendheid betracht moet worden bij voorspellingen en dit wordt bevestigd door de voorspellingspercentages: het model is in staat in 33.3 % van de gevallen het niet aanleveren/publiceren juist te voorspellen en scoort 92.1 % correct op het wél aanleveren/publiceren (75.5 % over het geheel). Voorts is te zien aan het Wald-criterium dat alleen het zetelpercentage GroenLinks-D'66 een significante bijdrage leverde aan de voorspelling ($p < .05$), maar dat deze tegen de verwachtingen in een negatieve invloed heeft op de machine-leesbaarheid van bestanden.

Tabel 5. Resultaten logistische regressieanalyse voor de machine-leesbaarheid van gepubliceerde of verkregen gegevens ($n = 53$).

	B	SE	Wald	Sig.	Exp (B)
Constante	2.33	.84	7.72	.01	10.24
Inwonertal	.00	.00	3.36	.07	1.00
Zetelpercentage GL-D'66	-12.87	4.67	7.63	.01	.00

B: ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; SE: standaardafwijking van B; Sig.: significantie; Exp (B): odds ratio

De negatieve invloed van de aanwezigheid van D'66 en GroenLinks was onverwacht, en daarom zijn nog twee analyses gedaan om na te gaan of het significante effect zou blijven staan over de gehele steekproef van honderd gemeenten. De eerste was een herhaling van bovenstaande analyse, maar dan voor alle honderd gemeenten. De tweede analyse betrof enkel de 24 gemeenten die in één keer een

machine-leesbaar bestand aanleverden, afgezet tegen de overige 76 gemeenten. Beide analyses leverden een overtuigend insignificant resultaat op ($p > .10$) en zijn daarom hier niet weergegeven (de wijze van analyseren kan wel in de bijlage teruggevonden worden). Een mogelijke verklaring voor bovenstaand negatief effect lijkt daardoor wel dat met een te kleine groep gemeenten analyse is gedraaid voor een effect dat moeilijk meetbaar of niet aanwezig is. Zie verder hiervoor de discussie in sectie 5.

4.2 Overige resultaten

Niet alle verkregen informatie leent zich voor statistische analyse. Voor de informatie waar dit voor geldt, is deze sectie ingeruimd. Vooruitlopend op de aanbevelingen worden zo ook de laatste mogelijk belangrijke gegevens behandeld.

Hoe ziet een subsidieregister eruit?

Het kwantitatieve onderzoek richtte zich noodzakelijker wijs vooral op de vorm en minder op de inhoud. Subsidieregisters werden als zodanig aangemerkt als zij tenminste een lijst van ontvangers en subsidiebedragen bevatten. Maar om eenduidigheid te creëren in het specifieke geval van subsidieverstrekking, kan het van pas komen iets concreter te definiëren wat door de gemeenten zelf onder een subsidieregister verstaan wordt.

Om voorgaande op een zo neutraal mogelijke wijze te kunnen achterhalen, is gekozen om simpelweg van een groot aantal verkregen subsidieregisters de kolom-titels te turfien.¹ Het resultaat daarvan is in onderstaande tabel te zien.

Tabel 6. *Een overzicht van gebruikte categorieën in gemeentelijke subsidieregisters.*

Aanvrager/ontvanger	9
Instelling/Organisatie	10
Beleidsdoel/Programmalijn	12
Wettelijk kader	2
Jaar	5
Omschrijving (gesubsidieerd onderdeel van) activiteit/project	9
Bedrag aanvraag	3
(Voorlopig) verleend bedrag	8
Vastgesteld bedrag	15
Voorgesteld/begroort verleningsbedrag	3

¹ Een lijst van gemeenten waarvan de subsidieregisters zijn verwerkt, is op aanvraag voorhanden.

Overgemaakt bedrag	1
Status (actief/afgewezen/afgerond/vastgesteld)	4
Toelichting/opmerkingen	2
Voldoet aan verordening/beleid	1
Subsidie(-soort)	5
Structureel/incidenteel (jaarlijks/eenmalig)	3
Zaaknummer	5
FCL (productcode)	2
ECL (kostensoort)	5
Bank-/gironummer	1
Subsidieplafond	1
Beschikingsdatum	1

Niet alle bovenstaande kopjes kwamen letterlijk voorbij in de registers: geprobeerd is om de weergegeven inhoud van de kolommen zo goed mogelijk te turven, welke naam vervolgens aan die kolom werd gegeven is een tweede. Zo zijn kopjes als ‘Naam van gesubsidieerde’ samengevoegd met de hierboven geturfde kop ‘aanvrager/ontvanger’, omdat deze kolommen inhoudelijk overeenkomen. ‘Instelling’ daarentegen is uitdrukkelijk een verwijzing naar een rechtspersoon, niet-natuurlijk persoon, en is daarom apart gerekend.

De volgende bevindingen zijn relevant bij dit overzicht. Niet altijd was duidelijk uit welk stadium het weergegeven bedrag stamde: vaak moest maar aangenomen worden dat het hier om een definitief vastgesteld bedrag ging, hoewel het register ook gedurende het proces zou kunnen zijn uitgedraaid (getuige enkele andere registers waar dit wel expliciet vermeld werd). Ook valt de variëteit van eigenschappen op. Als in een register *meer* dan alleen bedragen en aanvragers voorbij kwamen, dan ging het vaak om gegevens die hielpen om het bedrag binnen de gemeentebegroting te herleiden. Men denke hierbij aan programmalijnen en zaaknummers, maar ook onder ‘omschrijving’ werd vaak een verwijzing gegeven. Een universele herleidbaarheid – ter vergelijking van gemeenten onderling – is echter moeilijker te ontwaren. Deze uitkomsten worden verder besproken in de aanbevelingen in sectie 5.

Verschillende reacties op het informatieverzoek

Een andere waardevolle bron van informatie, is de wijze waarop het informatieverzoek werd gecategoriseerd en benaderd door de gemeenten.

Tabel 7. Een overzicht van gemeentelijke reacties op het informatieverzoek om subsidieregisters.

	Gemeenten
Aangeschreven	100
Type reactie	
Register(s) online	28
Register(s) aangeleverd	44
Wel contact, geen register	23
Digitaal contact geweigerd	13
Alleen ontvangstbevestiging	11
Helemaal geen reactie	6

Opgemerkt dient te worden dat bovenstaande cijfers optellen tot meer dan honderd, omdat er overlap bestaat tussen de gemeenten die registers online hadden staan en gemeenten die deze later aanleverden. Eén jaargang kon immers al online gepubliceerd zijn, waarbij hen verzocht werd ook de andere twee jaargangen te mailen.

Opvallend is dat over een periode van 38 werkdagen inclusief herinnering op de 25ste werkdag (zie ook sectie 3.1 nog steeds gemeenten zijn overgebleven die alleen een ontvangstbevestiging verstuurden of zelfs helemaal niet reageerden. Met sommige gemeenten was wel sprake van contact, maar deze gaven aan op grond van artikel 5 Who niet te kunnen voldoen aan het verzoek. Ze gaven dan aan het bestand niet te hebben liggen en het daarom niet te hoeven aanleveren; hoewel te verwachten valt dat iedere gemeente haar subsidies bijhoudt. Het meest opvallend, en in sectie 2 reeds besproken, is echter dat dertien gemeenten niet alleen het informatieverzoek opvatten als Wob-verzoek (het kunnen er meer geweest zijn, niet iedere reactie was hierin expliciet), maar op grond van artikel 2 lid 15 van de Algemene wet bestuursrecht weigerden het verzoek in behandeling te nemen. Dit omdat zij voor Wob-verzoeken de elektronische weg hadden afgesloten, om misbruik te voorkomen. Dit terwijl onderzoek suggereert dat Wob-misbruik slechts zes procent van alle Wob-gebruik uitmaakt (Winter, 2014). Opgemerkt dient te worden dat sommige gemeenten juist aangaven de elektronische weg afgesloten te hebben, maar *toch* op het informatieverzoek ingingen omdat zij het informatieverzoek *niet* wensten op te vatten als Wob-verzoek. Hier is dus sprake van een discrepantie tussen gemeenten aangaande kennis van jurisprudentie omtrent Wob-verzoeken.

5. Conclusies en aanbevelingen

De analyses uit sectie 4 geven een gevarieerd beeld. Op basis van de significante resultaten onder model I kan worden verdedigd dat de aanwezigheid van politici met transparantie uitdrukkelijk op de agenda, helpt om niet alleen nieuwe wetgeving te introduceren, maar ook om correct vervolg aan bestaande wetgeving te geven. Uit verschillende wetsartikelen en het algemene rechtsbeginsel van openbaarheid vloeit de intentie voort om actief informatie openbaar te maken, als daar niet al te veel bezwaren tegen kunnen zijn of kosten aan verbonden hoeven worden. Deze intentie krijgt in gemeenten met leden van GroenLinks en D'66 meer navolging: subsidieregisters worden eerder aangeleverd en (met name) eerder gepubliceerd. Hypothese 4 aangaande de invloed van het zetelpercentage van D'66 en GroenLinks op de mate van transparantie, kan daarmee deels bevestigd worden. De andere hypothesen dienen voorlopig verworpen te worden, maar blijven goede graadmeters om de belasting van gemeenten over de gehele linie te toetsen op gelijkheid.

Wat echter niet bevestigd kan worden, is hoe groot de invloed van gemeenten hierbij is. Ondanks de waarschuwendende woorden van de WRR (2011) aangaande kleinere gemeenten, lijken deze in ieder geval qua bereidwilligheid, snelheid van aanleveren en machine-leesbaarheid niet onder te doen voor de grotere gemeenten, wanneer hen ergens om verzocht wordt.

Discussie

De uiteenlopende bevindingen onder model 3 bij de resultaten doen vermoeden dat op het vlak van specifiekere vormen van transparantie, zoals machine-leesbaarheid, meer en grootschaliger onderzoek benodigd is. Daarbij zou wellicht niet de aanwezigheid van bepaalde politieke kleuren van doorslaggevend belang kunnen zijn, maar eerder eigenschappen betreffende actoren op uitvoerend niveau. Suggesties hiervoor zijn persoonlijke motivatie en kennis van digitale transparantie of ICT in bredere zin, onder behandelend ambtenaren. Omdat dit onderzoek een brede, landelijke en kwantitatieve analyse beoogde, leenden dat soort eigenschappen zich hier nu minder goed voor.

Een andere aanbeveling voor vervolgonderzoek kan gevonden worden in het verder betrekken van de kwalitatieve en kwantitatieve inhoud van opgevraagde informatie in onderzoek. Bij onderhavig onderzoek lag de nadruk op de wijze van reageren; nader onderzoek zou echter kunnen controleren voor hoe volledig aangeleverde of gepubliceerde subsidieregisters zijn (of welke andere bundel van publieke informatie dan ook), waarbij ook weer gekeken kan worden naar of de grootte van gemeenten daarin een rol speelt.

Aanbevelingen voor transparantie in het algemeen

Het resultaat van de mailing zou hem soms meer in het handelen van één ambtenaar kunnen zitten. De bevinding uit sectie 4.2, dat relatief veel gemeenten niet goed weten om te gaan met het informatieverzoek, ondersteunt dit. Er lijkt in het geval van deze gemeenten immers geen sprake van een protocol dat in overeenstemming is gebracht met de juridische werkelijkheid. Dit zou een goede

reden kunnen zijn om met meer urgentie een overkoepelend beleid op transparantie te voeren, waardoor niet alles afhankelijk wordt van welk individu aan de andere kant van de lijn zit. De roep om een meer proactieve dan reactieve aanpak wordt daarmee luider: waar de Wob en Who ondanks eerdere intenties vooral worden gehanteerd als procedureel-juridische context bij behandeling van een informatieverzoek, zou de nieuwe Woo juist kunnen waarborgen dat gemeenten die aanvraag vóór zijn. Dit maakt dat transparantie, juist voor kleinere gemeenten, gemakkelijker in te plannen wordt en minder als een zware belasting zou kunnen worden opgevat dan nu wel eens wordt gesteld door koepelorganisaties als de VNG (Mom, 2016).

De aanwezigheid van individuen (in dit onderzoek: politici) die de term ‘transparantie’ tot iets tastbaars maken, helpt. Transparantie kan indien gewenst snel worden gevat in ideële overtuigingen als ‘informatie is openbaar, tenzij...’ in plaats van ‘informatie is geheim, tenzij...’ en ‘proactieve publicatie is een onderdeel van transparantie en leidt tot betrokkenheid’. De oproep is dan ook dat meer partijen en actoren zich hierin gaan mengen, juist om uitvoerders te ondersteunen in het navolgen van de door die partijen doorgevoerde wetten. De informatiecommissaris, eerder een onderdeel van het wetsvoorstel Woo, maar nu geschrapt, had daarin een cruciale rol kunnen vervullen (Boonstra, 2012; zie ook Hartholt, 2015). De aanbeveling is dan ook met klem om deze terug te brengen in het wetsvoorstel en de nieuwe wet zo snel mogelijk door te voeren.

Aanbevelingen specifiek voor subsidiegegevens

Zoals de WRR al in haar rapport (2011) opmerkt: “(...) de gemeente opereert vrijwel altijd in een context waarin verschillende beleidsdomeinen elkaar raken en waarbij vele partijen betrokken zijn. Dit maakt dat juist op lokaal niveau aandacht voor de bredere context waarin de applicaties vorm en inhoud krijgen (...)” (p. 127-128). Wellicht ligt daarin al een aanbeveling verhuld: met het oog op nationale transparantie, controle en interdependentie tussen gemeenten, zou juist op dit beleidsniveau rekening gehouden moeten worden met het belang van een algemene standaard. In sectie 4.2 is al ingegaan op de verscheidenheid aan subsidieregisters. Herleidbaarheid binnen de gemeente zelf is al een eind op weg. Dit kan echter nog verbeterd worden door structureel programmalijnen in te voegen bij ieder bedrag, en de subsidiesoort toe te lichten. Voor vergelijkbaarheid op nationale schaal is het van belang dat de door sommige gemeenten toegepaste productsoort- en kostensoortcodes verder worden uitgewerkt. Ook is niet iedere aanvrager een organisatie; beter is het dus om, wanneer een gemeente één verzamelregister met alle soorten subsidies opstelt volgens open-data-normen, van het neutralere ‘aanvrager’ uit te gaan. Tot slot moet goed herleidbaar zijn uit welke fase van subsidieverlening de genoemde bedragen stammen. Voor statistische diepgang en verder onderzoek is het dan nog zeer wenselijk om ook de *niet-uitgekeerde* bedragen, dus de afwijzingen, mee te nemen in ieder register. Op die manier kan bijvoorbeeld worden nagegaan hoe grondig en compleet een gemeente is in de controle van haar eigen subsidieverlening, en of op dit gebied verbetering nodig is teneinde verspilling van belastinggeld voor te zijn.

Dankwoord

Een masterthesis is min of meer altijd een zeer persoonlijk traject, met zijn *ups* en *downs*. Niet in het minst omdat voor één van de eerste keren individueel een groot project wordt ingezet met tegelijkertijd stagewerkzaamheden. Ik wil deze gelegenheid te baat nemen om mijn vrouw te bedanken, die mij steeds met raad en daad terzijde heeft gestaan, door af en toe uit te zoomen wanneer mij dat lastiger af ging. Verder wil ik mijn ouders, Jean Paul Vosse en Marcella Polis bedanken, die met vakinhoudelijke kennis vanuit respectievelijk de econometrie en sociologie veel konden bijdragen. Ik wil al mijn jaargenoten maar in het bijzonder coördinator Stefan Soeparman en medestudenten Damion Bunders en Jaap van Slageren bedanken voor een geweldig masterjaar met veel mogelijkheden tot onderlinge uitwisseling van feedback. *Last but not least* wil ik mijn begeleiders, van zowel de UU (Vincenz Frey) als OSF (Arjan El Fassed, Tom Kunzler), bedanken voor de tijd die zij namen om mij gedurende het proces te begeleiden en van nieuwe ideeën te voorzien.

Literatuurlijst

- Afdeling Bestuursrecht Raad van State [ABRVs] (2014). *Uitspraak 201401658/1/A3*. Geraadpleegd via <http://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:RVS:2014:4262>
- Algemeen Nederlands Persbureau [ANP] (2014, 19 maart). Zeer lage opkomst gemeenteraadsverkiezingen voorspeld. *NU.nl*. Geraadpleegd via <http://www.nu.nl/gemeenteraadsverkiezingen/3729635/zeer-lage-opkomst-gemeenteraadsverkiezingen-voorspeld.html>
- Boonstra, W. (2012, 18 april). *Informatiecommissaris werkt ook kostenbesparend*. Geraadpleegd via <http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/informatiecommissaris-werkt-ook-kostenbesparend.5282604.lynkx>
- Brenninkmeijer, A. (2013, 4 september). Zonder transparantie is er geen vertrouwen. *Trouw*.
- Camaj, L. (2015). Governments' Uses and Misuses of Freedom of Information Laws in Emerging European Democracies FOI Laws' Impact on News Agenda-Building in Albania, Kosovo, and Montenegro. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 1077699015610073.
- Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2016). *Bevolking; geslacht, leeftijd, burgerlijke staat en regio, 1 januari* [omwille van praktische bezwaren wordt de volledige weblink hier niet getoond. De geraadpleegde gegevens zijn echter direct op te roepen via de hier gegeven link]. Geraadpleegd via <http://statline.cbs.nl/Statweb/>
- Del Sol, D.A. (2013). The Institutional, economic and social determinants of local government transparency. *Journal of Economic Policy Reform*, 16 (1): 90-107.
- Hartholt, S. (2015, 17 oktober). *'Informatiecommissaris kan transparantie stimuleren'*. Geraadpleegd via <http://www.binnenlandsbestuur.nl/digitaal/nieuws/informatiecommissaris-kan-transparantie.9497006.lynkx>
- Hickson, D. J., Miller, S. J., & Wilson, D.C. (2003). Planned or prioritized? Two options in managing the implementation of strategic decisions. *Journal of Management Studies*, 40: 1803-1836.
- Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten [KING] (2016). *Openbaarheid van informatie*. Geraadpleegd via http://www.gemmaonline.nl/index.php/Openbaarheid_van_overheidsinformatie#
- Mastenbroek, E. (2003). Surviving the deadline: The transposition of EU directives in the Netherlands. *European Union Politics*, 4: 371-396.
- Mom, P. (2016, 8 juni). *Woo of aangepaste Wob?* Geraadpleegd via <http://ibestuur.nl/nieuws/woo-of-aangepaste-wob>
- Nederlandse Omroep Stichting [NOS] (2014). *Gemeenteraadsverkiezingen 2014*. Geraadpleegd via <http://app.nos.nl/datavisualisatie/gemeenteraadsverkiezingen-2014/index.html>
- Nederlandse Sociologische Vereniging [NSV] (2002). *Beroepscode*. Geraadpleegd via http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17
- Oosterwaal, A. (2011). *The gap between decision and implementation: decision making, delegation and compliance in governmental and organizational settings*. Utrecht: Universiteit

- Utrecht.
- Open Data Handbook (2016). *Machine readable*. Geraadpleegd via <http://opendatahandbook.org/glossary/en/terms/machine-readable/>
- Open Overheid (2015). *Wet hergebruik van overheidsinformatie aangenomen door Tweede Kamer*. Geraadpleegd via <http://open-overheid.nl/open-overheid/wet-op-hergebruik-aangenomen-door-tweede-kamer/>
- Open State Foundation (2016). *Over Open Data*. Geraadpleegd via <http://www.openstate.eu/nl/overopendata-2/>
- Paapst, M. (2016). *Wet hergebruik: een machinaal leesbaar formaat*. Geraadpleegd via <https://ictrecht.nl/opendata/wet-hergebruik-een-machinaal-leesbaar-formaat/>
- Plasterk, R. H. A., Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2015, 30 november). *Nationale open data agenda 2016* (kamerstuk 32802-20). Geraadpleegd via https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2015Z23088&did=2015D46679
- Rijksoverheid (2016). *Decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten*. Geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/inhoud/decentralisatie-van-overheidstaken-naar-gemeenten>
- Siegele, L. (2013, 7 september). Clever cities. The multiplexed metropolis. *The Economist*. Geraadpleegd via <http://www.economist.com/news/briefing/21585002-enthusiasts-think-data-services-can-change-cities-century-much-electricity>
- Van Beek, S. (2009, 29 juni). Transparantie cruciaal voor democratie. *Binnenlands Bestuur*. Geraadpleegd via <http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/opinie/commentaren/transparantie-cruciaal-voor-democratie.120288.lynkx>
- Van der Sluis, C. (2014). *Wat maakt een verzoek om informatie een Wob-verzoek*. Geraadpleegd via <http://www.tenholternoordam.nl/blogs/wob/wat-maakt-een-verzoek-om-informatie-een-wob-verzoek/>
- Versluis, E. 2007. *Linking up thinking about implementation. Studying the practical implementation of EU legislation*. Paper gepresenteerd op Netherlands Institute for Government Annual Work Conference, 9 november te Amsterdam.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid [WRR] (2011). *iOverheid* (WRR-rapportnr. 86). Amsterdam: Amsterdam University.
- Winter, H.B. (2014). *Afrekenen met de Wob! Onderzoek naar oneigenlijk gebruik van de Wet openbaarheid van bestuur bij gemeenten en politie*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Zandstra, P., & Leijten, J. (2016, 19 april). Tweede Kamer stemt in met opvolger Wob. *NRC Handelsblad*.

Bijlagen

Mailformat 1

Mailformat wanneer geen subsidieregisters online gevonden zijn (74 gemeenten).

Geachte heer, mevrouw,

Voor een onderzoek maak ik momenteel een inventaris op van alle door gemeenten verleende subsidies van 2013 tot en met 2015. Helaas kon ik op de website van de gemeente Het Bildt geen subsidieregisters vinden.

Veel van de andere gemeenten publiceren wel hun subsidiestaat online; vaak onder de titel 'Openbaar subsidieregister'. Den Haag is hiervan een goed voorbeeld:

<http://www.denhaag.nl/home/bewoners/to/subsidieregister.htm>

Ik vraag dus bij dezen de subsidieregisters van uw gemeente over 2013, 2014 en 2015 op. Wij ontvangen deze registers het liefst in herbruikbaar Excelformaat. Dit maakt het inventariseren voor ons eenvoudiger dan als u het bijvoorbeeld in PDF aanlevert.

Met hartelijke groet en alvast dank,

Timo Vosse-Giele

Open State Foundation
Kattenburgerstraat 5
1018 JA Amsterdam

Tel.: 020 308 0567

E-mail: timo@openstate.eu

Mailformat 2

Mailformat wanneer niet van alle jaren (2013-2015) registers online gevonden zijn (23 gemeenten).

Geachte heer, mevrouw,

Voor een onderzoek maak ik momenteel een inventaris op van alle door gemeenten verleende subsidies van 2013 tot en met 2015. Helaas kon ik op de website van de gemeente Heerde niet van alle drie de jaren de subsidieregisters vinden.

Ik vraag dus bij dezen de actuele subsidieregisters van uw gemeente over 2013, 2014 en 2015 op. Wij ontvangen deze registers het liefst in herbruikbaar Excelformaat. Dit maakt het inventariseren voor ons eenvoudiger dan als u het bijvoorbeeld in PDF aanlevert.

Met hartelijke groet en alvast dank,

Timo Vosse-Giele

Open State Foundation
Kattenburgerstraat 5
1018 JA Amsterdam

Tel.: 020 308 0567

E-mail: timo@openstate.eu

Mailformat 3

Mailformat wanneer wel van alle jaren registers online gevonden zijn, maar nog niet in Excelformat
(3 gemeenten)

Geachte heer, mevrouw,

Voor een onderzoek maak ik momenteel een inventaris op van alle door gemeenten verleende subsidies van 2013 tot en met 2015. Het deed mij goed dat ik van alle drie de jaren een register aantrof op de website van Lansingerland.

Wij hebben deze registers echter het liefst in herbruikbaar Excelformat. Dit maakt het inventariseren voor ons eenvoudiger dan als u het in PDF aanlevert. Ik vraag dus bij dezen de actuele subsidieregisters van uw gemeente over 2013, 2014 en 2015 op in Excelformat.

Met hartelijke groet en alvast dank,

Timo Vosse-Giele

Open State Foundation
Kattenburgerstraat 5
1018 JA Amsterdam

Tel.: 020 308 0567

E-mail: timo@openstate.eu

SPSS-syntax-code

Noot: op verzoek is ook de dataset verkrijgbaar.

*-----

Aanmaak variabelen.

```
COMPUTE PubAang_janee = 0.  
IF (Pub_Excel = 1) PubAang_janee = 1.  
IF (Aang_Excel_laaf > 0) PubAang_janee = 1.  
IF (Aang_Excel > 0) PubAang_janee = 1.  
IF (Pub_PDF = 1) PubAang_janee = 1.  
IF (Aang_PDF_laaf > 0) PubAang_janee = 1.  
IF (Aang_PDF > 0) PubAang_janee = 1.  
FREQUENCIES PubAang_janee.  
*Afhankelijke variabele model I.
```

```
COMPUTE Pub_janee = 0.  
IF (Pub_aantal > 0) Pub_janee = 1.  
FREQUENCIES Pub_janee.  
*Extra afhankelijke variabele voor testen van model I: of gemeenten al dan niet op de website gepubliceerd hebben.
```

```
COMPUTE Aang_janee = 0.  
IF (Aang_Excel_laaf > 0) Aang_janee = 1.  
IF (Aang_Excel > 0) Aang_janee = 1.  
IF (Aang_PDF_laaf > 0) Aang_janee = 1.  
IF (Aang_PDF > 0) Aang_janee = 1.  
FREQUENCIES Aang_janee.  
*Dummy om gemeenten die per mail bestanden aanleverden, te onderscheiden.
```

*Afhankelijke variabele Aang_tijd voor model II (lineaire regressie) getoetst op assumpties.

*Na toetsing bleek dat de variabele niet normaal verdeeld is.

NPAR TESTS

/K-S (NORMAL) = Aang_tijd.

*Daar is onderstaande aan gedaan (log transformation), met als resultaat dat deze wél normaal verdeeld is voor de groep van 44 gemeenten waarvoor analyse benodigd is.

```
COMPUTE Aang_tijd_2 = LN (Aang_tijd).
```

NPAR TESTS

/K-S (NORMAL) = Aang_tijd_2.

FILTER BY Aang_janee.

GRAPH /HISTOGRAM = Aang_tijd_2.

DESCRIPTIVES Aang_tijd_2.

FILTER OFF.

```
COMPUTE Excel_janee = 0.  
IF (Pub_Excel = 1) Excel_janee = 1.  
IF (Aang_Excel_laaf > 0) Excel_janee = 1.  
IF (Aang_Excel > 0) Excel_janee = 1.  
FREQUENCIES Excel_janee.  
*Afhankelijke variabele model III.
```

*-----
Beschrijvende statistieken in thesis op een rij.

DESCRIPTIVES PubAang_janee.

FILTER BY Aang_janee.

DESCRIPTIVES Aang_tijd_2.

FILTER OFF.

FILTER BY PubAang_janee.

DESCRIPTIVES Excel_janee.

FILTER OFF.

*Tabel afhankelijke variabelen Aang_tijd.

FILTER BY Aang_janee.

GRAPH /HISTOGRAM = Aang_tijd.

FILTER OFF.

*Histogram oorspronkelijke variabele aanlevertijd.

DESCRIPTIVES Inwonertal.

DESCRIPTIVES Perc_GLD66.

*Tabel onafhankelijke variabelen.

*-----
Analyses. (Significant: $p < .05$)

LOGISTIC REGRESSION PubAang_janee

/METHOD=ENTER Perc_GLD66

/METHOD=ENTER Inwonertal

/print = ci(95).

*Model I: Significante invloed van zetelverdeling, niet van inwoners.

LOGISTIC REGRESSION Pub_janee

/METHOD=ENTER Perc_GLD66

/METHOD=ENTER Inwonertal

/print = ci(95).

*Extra test model I: Zetelverdeling ook na correctie inwoners significant, inwoners niet significant.

FILTER BY Aang_janee.

REGRESSION

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL CHANGE

/DEPENDENT Aang_tijd_2

/METHOD=ENTER Perc_GLD66

/METHOD=ENTER Inwonertal

/SCATTERPLOT (*zresid *pred).

FILTER OFF.

*Model II: Geen significante invloed vanuit beide predictoren.

*Onafhankelijke variabelen zijn tussentijds getest voor multicollineariteit ($VIF < 10$) en *tolerance* ($Tol > .75$), deze tests deden niet af aan de geldigheid van de drie modellen.

*Test voor homoscedasticiteit (middels *scatterplot* i.c.m. *fit line*): ook geen problemen tegengekomen.

FILTER BY PubAang_janee.

LOGISTIC REGRESSION Excel_janee

/METHOD=ENTER Perc_GLD66

/METHOD=ENTER Inwonertal.

FILTER OFF.

*Model III: alleen voor gemeenten met registers; significante invloed zetelpercentage.

*Model III, extra test over totale steekproef van 100 gemeenten: geen significante invloed, inwonertal komt enigszins in de buurt ($p < .10$).

```
COMPUTE Aang_Excel_2 = 0.  
IF (Aang_Excel > 0) Aang_Excel_2 = 1.  
FREQUENCIES Aang_Excel_2.  
LOGISTIC REGRESSION Aang_Excel_2  
/METHOD=ENTER Perc_GLD66  
/METHOD=ENTER Inwonertal.
```

*Extra test model III: gemeenten die direct een machine-leesbaar bestand aanleveren, ook niet significant beïnvloed.